

สถานะของจักรวรรดิโรมัน อันศักดิ์สิทธิ์ในประวัติศาสตร์

อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์*

จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Empire) คือ ดินแดนเยอรมัน ออสเตรีย กลุ่มประเทศต่ำ (Low Countries) โปแลนด์ เมืย โมเรเวีย และ อิตาลีตอนเหนือที่รวมตัวกันทางการเมือง^๑ โดยมี “กษัตริย์เยอรมัน” เป็น พระประมุขและดำรงพระอิสริยยศจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์อุบัติขึ้นในสมัยกลางตอนต้น มีบทบาทและ ดำรงอยู่เป็นเวลาเกือบสี่ศวรรษ จนกระทั่งจักรพรรดิโนโบเลียนที่ ๑ (ค.ศ. ๑๘๐๔-๑๘๑๕) ทรงรวมรัฐเยอรมัน ๑๖ รัฐทางตอนใต้และตะวันตกเข้า ด้วยกันและสถาปนาเป็นสมาพันธ์รัฐแห่งแม่น้ำไรน์ (Confederation of the Rhine) ใน ค.ศ. ๑๘๐๖ ซึ่งมีผลให้สมาชิกของสมาพันธ์รัฐทั้งหมด ประกาศแยกตัวออกจากจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ (ค.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๐๖) จึงจำต้องสละมงกุฎของจักรวรรดิโรมันอัน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑. หลัง ค.ศ. ๑๖๔๘ สวิตเซอร์แลนด์และเนเธอร์แลนด์ได้ถอนตัวออกจากจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ดินแดนบางแห่ง เช่น ฮังการีปกครองโดยจักรพรรดิแต่อยู่นอกอาณาเขตของจักรวรรดิ แต่บางดินแดน เช่น กลุ่มเมืองแฟลนเดอร์ พอมเมอเรเนีย ซเลสวิก และ โอลซ์ไตน์ เป็นส่วนหนึ่งของ จักรวรรดิแต่ปกครองโดยประมุขของดินแดนที่เป็นเอกเทศนอกจักรวรรดิ โดยประมุขนั้น ๆ มีฐานะ เป็นแวลลัล (vassal) ของจักรพรรดิตามระบอบการปกครองแบบฟิวดัล (Feudalism)

ศักดิ์สิทธิ์ และทำให้จักรวรรดิต้องอวสานลงด้วย อีกทั้งยังทำให้ราชวงศ์ฮับส์บูร์ก (Habsburg) ที่ครองอำนาจในจักรวรรดิติดต่อกันมาเป็นเวลาเกือบ ๔ ศตวรรษต้องสูญเสียพระอิสริยยศจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้พระประมุขของราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิร์น (Hohenzollern) แห่งปรัสเซียในเวลาต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิเยอรมัน (German Empire) ที่จัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๗๑ ซึ่งเท่ากับเป็นการรวมดินแดนเยอรมันให้เป็นปึกแผ่นและเกิดเป็นรัฐชาติ (national state) ขึ้น อันเป็นการสืบทอดอุดมการณ์ของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ แต่ก็เป็นดินแดนที่เข้มแข็งและมั่นคงกว่าเมื่อครั้งรวมตัวกันทางการเมืองอย่างหลวม ๆ ในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอเรื่องราวสังเขปของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ตลอดระยะเวลา ๑,๐๐๐ ปีที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นจักรวรรดิที่มีอายุยืนยาวที่สุดในประวัติศาสตร์ยุโรป โดยพยายามจะชี้ให้เห็นทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของจักรวรรดิ รวมทั้งบทบาทการเป็นประมุขของราชวงศ์ฮับส์บูร์กที่มีต่อสถานะภาพของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

กำเนิดของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ถือกำเนิดขึ้นหลังจากพระเจ้าอ็อทโทที่ ๑ มหาราช (ค.ศ. ๙๓๖-๙๗๓) กษัตริย์เยอรมันแห่งราชวงศ์แซกซัน (Saxon) พระราชโอรสในพระเจ้าไฮน์ริชที่ ๑ (ค.ศ. ๙๑๒-๙๓๖) หรือพระเจ้าเฮนรี “นักล่านก” (Henry the Fowler) ทรงได้รับชัยชนะในการทำสงครามกับพระเจ้าบีเรนการ์ที่ ๒ (ค.ศ. ๙๕๐-๙๖๓) กษัตริย์แห่งอิตาลีซึ่งกำลังแผ่อำนาจเข้าครอบครองรัฐสันตะปาปา ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนที่ช่วยให้ศาสนจักรพ้นภัยสันตะปาปาจอห์นที่ ๑๒ (ค.ศ. ๙๕๕-๙๖๒) จึงทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและสถาปนาพระเจ้าอ็อทโทที่ ๑ ขึ้นเป็นจักรพรรดิเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๙๖๒ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี นักประวัติศาสตร์ที่เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์สมัยกลางจำนวนหนึ่งก็ได้ยึดงานพระราชพิธีดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของ

จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ แต่ถือเอาวันที่ ๒๕ ธันวาคม (วันคริสต์มาส) ค.ศ. ๘๐๐ เป็นวันสถาปนาจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้เพราะเป็นวันที่พระเจ้าชาร์เลอมาญ [กษัตริย์ของชาวแฟรงก์ (King of the Franks) ค.ศ. ๗๖๘-๘๑๔, จักรพรรดิ ค.ศ. ๘๐๐-๘๑๔] แห่งราชวงศ์คาโรลินเจียน (Carolingian) ทรงได้รับการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและสวมพระมหามงกุฎเป็น "จักรพรรดิของชาวโรมัน" (Emperor of the Romans) จากสันตะปาปาลีโอที่ ๓ (ค.ศ. ๗๙๕-๘๑๖) ณ โบสถ์บาซิลิกา แห่งวิหารเซนต์ปีเตอร์ในกรุงโรม การประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระเจ้าอ็อทโทที่ ๑ ใน ค.ศ. ๙๖๒ จึงเป็นเพียงการสืบทอดพระบารมีของราชวงศ์คาโรลินเจียนที่สิ้นเชื้อสายลงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๙ เท่านั้น

ในระยะแรก จักรพรรดิอ็อทโทที่ ๑ มหาราชทรงใช้พระอิสริยยศเดียวกับจักรพรรดิชาร์เลอมาญ^๒ ต่อมา จักรพรรดิอ็อทโทที่ ๒ (ค.ศ. ๙๗๓-๙๘๓) พระราชโอรส ทรงเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกที่ใช้พระอิสริยยศ "จักรพรรดิโรมัน" (Roman Emperor) และใน ค.ศ. ๑๐๓๔ ในรัชกาลจักรพรรดิคอนราดที่ ๒ (ค.ศ. ๑๐๒๔-๑๐๓๙) แห่งราชวงศ์ซาลเลียน (Salian) ก็เริ่มเรียก "ดินแดนในปกครองของจักรวรรดิโรมัน" ว่า "จักรวรรดิโรมัน" (Roman Empire/*romanum imperium*) ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๑๕๗ มีการเรียกชื่อใหม่ว่า "จักรวรรดิอันศักดิ์สิทธิ์" (Holy Empire/*sacrum imperium*) ท้ายที่สุด ในรัชกาลจักรพรรดิวิลเลียมแห่งฮอลแลนด์ (ค.ศ. ๑๒๔๗-๑๒๕๖) สมาชิกในราชวงศ์โฮเฮนชเตาเฟิน (Hohenstaufen) ชื่ออย่างเป็นทางการของ "จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์" (Holy Roman Empire/*sacrum Romanum imperium*) ก็เริ่มใช้เรียกกันเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๒๕๔

๒. พระอิสริยยศอย่างเป็นทางการของจักรพรรดิชาร์เลอมาญคือ Charles, most serene Augustus, crowned by God, great and pacific emperor, governing the Roman Empire

ความขัดแย้งกับฝ่ายศาสนจักร

จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในระยะแรกมีความสำคัญใน ๒ สถานภาพ คือ เป็นจักรวรรดิคริสเตียน (Christian Empire/imperium Christianum) ที่มีสันตะปาปาเป็นผู้แทนพระเป็นเจ้า (vicar of God) ในทางจิตวิญญาณ (spiritual matters) กับมีจักรพรรดิเป็นผู้แทนพระเป็นเจ้าในทางโลกวัตถุ (temporal matters) แต่ต่างก็ขัดแย้งกันในเรื่องของการแบ่งอำนาจและหน้าที่ ในระยะแรก ๆ จักรพรรดิซึ่งมีอำนาจมากกว่าก็มักจะอ้างสิทธิการเป็นผู้นำสูงสุดของจักรวรรดิ และค่อนข้างประสบความสำเร็จในการควบคุมศาสนจักรไว้ได้ โดยเฉพาะในดินแดนเยอรมัน ในรัชกาลจักรพรรดิเฮนรีที่ ๓ (ค.ศ. ๑๐๓๙-๑๐๕๖) แห่งราชวงศ์ซาลเลียน อำนาจของจักรพรรดิได้บรรลุขีดสูงสุด พระองค์สามารถใช้พระราชอำนาจเข้าแทรกแซงในการแต่งตั้งสันตะปาปา รวมทั้งพระระดับสูงในเขตสังฆมณฑลในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ แต่ต่อมา ในรัชกาลจักรพรรดิเฮนรีที่ ๔ (ค.ศ. ๑๐๕๖-๑๑๐๖) องค์กรคริสต์ศาสนจักรได้แข็งแกร่งขึ้นและเริ่มท้าทายอำนาจของจักรพรรดิ โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งตั้งสมณศักดิ์ชั้นบิชอปและเจ้าอาวาสที่มีพิธีแต่งตั้งของฝ่ายฆราวาส (lay investiture) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ความบาดหมางระหว่างจักรพรรดิเฮนรีที่ ๔ กับสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๗ (ค.ศ. ๑๐๗๓-๑๐๘๕) ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ณ ปราสาทคานอสซา (Canossa) ในแคว้นทัสคานี ตอนเหนือของอิตาลี ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๐๗๗ จักรพรรดิเฮนรีที่ ๔ ต้องทรงดำเนินพระบาทเปล่าบนหิมะท่ามกลางความหนาวเย็นของอากาศในฤดูหนาวเพื่อขอขมาต่อสันตะปาปาเนื่องจากทรงขัดโองการที่ห้ามไม่ให้เข้าแทรกแซงการแต่งตั้งสมณศักดิ์ การขัดขืนดังกล่าวจึงทำให้จักรพรรดิเฮนรีที่ ๔ ทรงถูกขับพาศานา หรือการถูกตัดขาดจากศาสนา (excommunication) ซึ่งก่อให้เกิดการกบฏขึ้นในดินแดนเยอรมัน เหตุการณ์ ณ ปราสาทคานอสซาจึงถือเป็นการสิ้นสุดยุคเรืองอำนาจของจักรพรรดิที่มีเหนือสันตะปาปา แม้ว่าในเวลาต่อมาจักรพรรดิเฮนรีที่ ๔ จะทรงสามารถปราบปรามกบฏขุนนางในดินแดนเยอรมัน และยกกองทัพบุกกรุงโรมจนสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๗ ต้องเสด็จลี้ภัยและสิ้นพระชนม์ในต่างแดน

ในรัชกาลจักรพรรดิเฮนรีที่ ๕ (ค.ศ. ๑๑๐๖-๑๑๒๕) ปัญหาการแต่งตั้งสมณศักดิ์ในระดับสูงได้ยุติลงโดยจักรพรรดิทรงยินยอมรับความตกลงแห่งวอร์มส์ (Concordat of Worms ค.ศ. ๑๑๒๒) ที่ให้พิธีแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายศาสนจักรเท่านั้น โดยไม่ต้องมีพิธีทางฆราวาสที่ผู้ได้รับแต่งตั้งต้องรับพระราชทานไม้เท้าศและอำมรงค์จากจักรพรรดิอีกต่อไป ต่อมา เมื่อจักรพรรดิเฮนรีที่ ๕ สวรรคตโดยปราศจากพระราชโอรสใน ค.ศ. ๑๑๒๕ การแข่งขันช่วงชิงบัลลังก์ระหว่างราชวงศ์เกลฟ์หรือเวลฟ์ (Guelph; Welf) แห่งแซกโซนีกับราชวงศ์โฮเฮินชเตาเฟินแห่งสวาเบียก็เกิดขึ้น เจ้าผู้ครองราชรัฐในดินแดนเยอรมันทั้งทางฝ่ายฆราวาสและบรรพชิตซึ่งตั้งตนเป็นใหญ่ จึงถือโอกาสอ้างสิทธิ์การเลือกตั้งจักรพรรดิขึ้นปกครองจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดปัญหาการสืบทอดพระอิสริยยศจักรพรรดิเป็นเวลาติดต่อกันอีกกว่า ๒ ศตวรรษ จนราชวงศ์ฮับส์บูร์กสามารถรักษาอำนาจในการสืบสันตติวงศ์ของพระราชวงศ์ได้ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕

ใน ค.ศ. ๑๑๕๒ บรรดาเจ้าผู้ครองราชรัฐในดินแดนเยอรมันได้เลือกดยุกแห่งสวาเบีย (Duke of Swabia) เป็นจักรพรรดิ เณริมพระนามจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซา (ค.ศ. ๑๑๕๒-๑๑๙๐) จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาทรงตระหนักว่าในขณะที่จักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้สูญเสียพระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดไปแล้ว ดังนั้น พระองค์จึงพยายามที่จะใช้ระบอบการปกครองแบบฟิวดัลที่แพร่หลายในดินแดนเยอรมันขณะนั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยการสนับสนุนให้เจ้าราชรัฐที่เข้มแข็งเข้ายึดดินแดนของเจ้าราชรัฐหรือขุนนางที่อ่อนแอกว่า ขณะเดียวกัน พระองค์ก็ทรงใช้พระราชอำนาจในฐานะพระประมุขสูงสุดบังคับให้เจ้าราชรัฐนั้น ๆ ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์และระเบียบการปกครองแบบฟิวดัล โดยยอมรับในพระราชอำนาจและบทบาทของจักรพรรดิในฐานะเป็น "เจ้าเหนือหัว" (overlord)

ในด้านความสัมพันธ์กับสันตะปาปานั้น ในระยะแรก ก็ดำเนินเป็นไปด้วยดี โดยสันตะปาปาฮาเดรียนที่ ๔ (ค.ศ. ๑๑๕๔-๑๑๕๙) ทรงสนับสนุนให้จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาทำสงครามปราบปรามพวกลอมบาร์ดซึ่งเท่ากับอนุญาตให้พระองค์เข้าไปมีบทบาทในดินแดนอิตาลีได้ อย่างไรก็ตาม

ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็สิ้นสุดลงในระยะเวลาอันสั้นเมื่อจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาทรงปฏิบัติตามธรรมเนียมโบราณที่จักรพรรดิต้องเสด็จจุลลาในขบวนพิธีแห่สันตะปาปาเพื่อเป็นการแสดงความอ่อนน้อม ต่อมาในสมัยของสันตะปาปาอะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ (ค.ศ. ๑๑๕๙-๑๑๘๑) ความสัมพันธ์ก็ยิ่งห่างเหินลงไปอีก สันตะปาปาทรงหันไปร่วมมือกับพวกลอมบาร์ดที่รวมตัวกันจัดตั้ง "สันนิบาตลอมบาร์ด" (Lombard League) ขึ้นเพื่อต่อต้านการขยายพระราชอำนาจในอิตาลีตอนเหนือของจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซา จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาจึงตอบโต้ด้วยการสนับสนุนให้พระผู้ใหญ่อีกุ๊ปขึ้นเป็นสันตะปาปา แต่ก็ถูกสันตะปาปาอะเล็กซานเดอร์ที่ ๓ ประกาศขับพาชนิยกรรรมพระองค์

จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาทรงเป็นฝ่ายปราชัยต่อกองทัพของสันนิบาตลอมบาร์ดในยุทธการแห่งเลกนาโน (Battle of Legnano) ใน ค.ศ. ๑๑๗๖ และต้องทรงยินยอมให้ดินแดนของพวกลอมบาร์ดเป็นอิสระเพื่อแลกกับการยอมรับในทางทฤษฎีว่าพระองค์เป็น "เจ้าเหนือหัว" ของพวกลอมบาร์ดตามระบอบการปกครองแบบฟิวดัล นอกจากนี้ พระองค์ก็ยังทรงยินยอมที่จะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสันตะปาปาในการเสด็จจุลลา และทรงสัญญาที่จะเป็น "บุตรที่ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของสันตะปาปาแห่งกรุงโรม"

จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซาทรงพยายามกอบกู้พระเกียรติยศและทรงประสบความสำเร็จเมื่อเข้ายึดครองทัสกานีซึ่งเป็นดินแดนที่ร่ำรวยและเป็นเพื่อนบ้านของรัฐสันตะปาปาได้ ขณะเดียวกัน พระองค์ก็ทรงสามารถจัดการให้พระราชโอรสเสกสมรสกับพระราชธิดาของกษัตริย์แห่งราชวงศ์นอร์แมนที่ครอบครองดินแดนทางตอนใต้ของอิตาลีและเกาะซิซิลี ซึ่งจะมีผลให้จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ขยายพรมแดนมาประชิดรัฐสันตะปาปา และก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐสันตะปาปา ต่อมา ใน ค.ศ. ๑๑๘๐ จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บาร์บารอสซายังสามารถปราบปรามเฮนรี "สิงโต" (Henry the Lion) ดยุกแห่งแซกโซนีแห่งราชวงศ์เวล์ฟซึ่งเป็นอัศวินรับใช้หรือแอสซัลท์ที่เข้มแข็งที่สุดในดินแดนเยอรมันได้ อำนาจของจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จึงเริ่มท้าทายสันตะปาปาอีกครั้ง

ใน ค.ศ. ๑๑๕๐ หลังจากที่จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๑ บำราบออสตราสวอร์ดขณะนำทัพในสงครามครูเสดครั้งที่ ๓ พระราชโอรสก็ทรงได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เฉลิมพระนามว่า จักรพรรดิเฮนรีที่ ๖ (ค.ศ. ๑๑๕๐-๑๑๕๒) ต่อมา จักรพรรดิเฮนรีที่ ๖ ก็ทรงอ้างสิทธิของพระมหาลีเข้าครอบครองราชอาณาจักรซิซิลี ทำให้รัฐสันตะปาปาถูกดินแดนของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์โอบล้อมจนมีสภาพไม่แตกต่างไปจาก "เกาะ" นอกจากนี้ จักรพรรดิเฮนรีที่ ๖ ยังทรงมีแผนการที่จะยึดรัฐสันตะปาปาและกรุงโรมเพื่อจัดตั้งเป็นดัชชีโรม (Duchy of Rome) อีกด้วย อย่างไรก็ตามก่อนที่จะทรงดำเนินการอย่างไรต่อไป พระองค์ก็เสด็จสวรรคตในค.ศ. ๑๑๙๗ ขณะมีพระชนมายุเพียง ๓๓ พรรษา ทั้งราชสมบัติให้แก่เจ้าชายเฟรเดอริก พระราชโอรสในวัย ๓ พรรษา ก่อให้เกิดปัญหาการสืบสันตติวงศ์และการแย่งชิงตำแหน่งจักรพรรดิระหว่างออตโทแห่งบรันสวิก สมาชิกแห่งราชวงศ์เวล์ฟซึ่งเป็นพระญาติของเจ้าชายจอห์น (ต่อมาฉลิมพระนามเป็นพระเจ้าจอห์น ค.ศ. ๑๑๙๙-๑๒๑๖) ผู้สำเร็จราชการแห่งอังกฤษกับฟิลิปแห่งสวาเบียแห่งราชวงศ์ไฮเซนชเตาเฟิน พระอนุชาในจักรพรรดิเฮนรีที่ ๖ ทั้งนี้โดยมีอังกฤษให้การสนับสนุนออตโทแห่งบรันสวิก ส่วนพระเจ้าฟิลิป ออกัสตัส (ค.ศ. ๑๐๕๙-๑๑๒๓) แห่งฝรั่งเศสซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับราชวงศ์ไฮเซนชเตาเฟินและเป็นศัตรูกับอังกฤษเข้าข้างฟิลิปแห่งสวาเบีย พวกขุนนางในดินแดนเยอรมันต่างก็แบ่งฝ่ายกันสนับสนุนผู้อ้างสิทธิ์ทั้งสอง ก่อให้เกิดภาวะการขาดประมุข (inter-regnum) ขึ้นในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

การสูญเสียสถานะผู้นำและการแทรกแซงของศาสนจักร

สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ (ค.ศ. ๑๑๙๘-๑๒๑๖) ซึ่งเข้ารับตำแหน่งขณะที่จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์กำลังเผชิญกับวิกฤติการณ์ดังกล่าวจึงถือโอกาสเข้าแทรกแซงโดยทันที สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ ทรงเป็นสันตะปาปาที่มีความปรารถนาปรือ ทรงเป็นนักการทูต นักการปกครองและมีความเชี่ยวชาญในกฎหมายศาสนา (Canon Law) เป็นอย่างยิ่ง พระองค์จึงเห็นเป็นโอกาสที่

จะนำเอาทฤษฎีสันตะปาปาโรมัน (Papal Monarchy Cesaeropapism) มาใช้เป็นแนวทางเพื่อสร้างความชอบธรรมให้สันตะปาปาเป็นประมุขสูงสุดของจักรวรรดิคริสเตียนทั้งในทางศาสนจักรและอาณาจักร ทั้งนี้โดยทรงอ้างว่าเมื่อสันตะปาปาเป็นผู้สวมพระมหามงกุฎแต่งตั้งจักรพรรดิ พระองค์ก็มีอำนาจหน้าที่โดยตรงต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้ สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ ทรงให้การสนับสนุนอ็อทโทแห่งบรันสวิกเป็นจักรพรรดิ ซึ่งต่อมาเฉลิมพระนามจักรพรรดิอ็อทโทที่ ๔ (ค.ศ. ๑๑๙๘-๑๒๑๕) ทั้งนี้โดยจักรพรรดิอ็อทโทที่ ๔ ต้องยินยอมให้คำมั่นสัญญาว่าจะยึดมั่นในสันตะปาปาและรักษามลประโยชน์ต่าง ๆ ของศาสนจักรในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งให้คำยืนยันในข้อตกลงแห่งวอร์มส์ที่ศาสนจักรมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการแต่งตั้งสมณศักดิ์ และต้องทรงสัญญาจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับราชอาณาจักรซิซิลีด้วย

อย่างไรก็ดี การแทรกแซงของสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ ก็ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ฝ่ายผู้สนับสนุนฟิลิปแห่งสวาเบียก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้ต่อไป และทำให้สงครามการเมืองในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ดำเนินต่อไปอีกหลายปีจนกระทั่งฟิลิปแห่งสวาเบียสิ้นพระชนม์ลงใน ค.ศ. ๑๒๐๘ จักรพรรดิอ็อทโทที่ ๔ จึงสามารถประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างถูกต้อง แต่ต่อมา พระองค์ก็ทรงผิดคำสัญญาที่ให้ไว้กับสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ โดยเข้าควบคุมทรัพย์สินและกิจการของวัดทั้งหมดในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งยังยกกองทัพเข้ารุกรานภาคใต้ของคาบสมุทรอิตาลีที่เจ้าชายเฟรเดอริก พระราชโอรสในจักรพรรดิเฮนรีที่ ๖ ทรงครอบครองอีกด้วย สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ จึงทรง "ปลด" จักรพรรดิอ็อทโทที่ ๔ ออกจากราชบัลลังก์และหันมาสนับสนุนเจ้าชายเฟรเดอริกให้เป็นจักรพรรดิ เฉลิมพระนามจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ (ค.ศ. ๑๒๑๕-๑๒๕๐) โดยสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ อ้างว่าซิซิลีเป็นดินแดนของแวลซัลของพระองค์ พระองค์จึงทรงมีหน้าที่ต้องปกป้องภัยให้ ดังนั้น เพื่อเป็นการแลกกับการสนับสนุนคำกล่าวนี้ สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ จึงทรงให้จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ ให้คำมั่นว่าจะไม่รวมดินแดนภาคใต้ของอิตาลีและ

เกาะซิซิลีเข้ากับจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งจักรพรรดิต้องยินยอมอยู่ใต้อำนาจของสันตะปาปาโดยคุณนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี หลังจากสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๓ สิ้นพระชนม์ใน ค.ศ. ๑๒๑๖ จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ ก็ทรงพยายามจะรวมดินแดนอิตาลีทั้งหมดให้อยู่ใต้การปกครองของพระองค์ พระองค์ทรงละเลยต่อจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์และเห็นว่าดินแดนเยอรมันเป็นเพียงแหล่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะอำนวยความสะดวกมีพระราชทรัพย์และกำลังที่จะดำเนินนโยบายรวมอิตาลีให้สัมฤทธิ์ผลเท่านั้น นอกจากนี้ การที่พระองค์ทรงเจริญพระชนม์ในซิซิลี จึงทรงรู้สึกวาซิซิลีเป็น "บ้าน" มากกว่าจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังโปรดอากาศอบอุ่นที่ซิซิลีอีกด้วย ดังนั้น การห่างเหินจากดินแดนเยอรมันของจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ จึงทำให้บรรดาขุนนางเยอรมันมีอิสระในการปกครองตนเอง และสามารถสะสมกำลังและเพิ่มพูนอำนาจทางการเมืองมากขึ้น ในรัชกาลเฟรเดอริกที่ ๒ จึงมีสมาชิกในราชวงศ์อื่นอ้างสิทธิ์เป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยกันหลายพระองค์ ก่อให้เกิดความสับสนแตกแยกในหมู่ขุนนางเยอรมันและเป็นการบั่นทอนพระราชอำนาจของจักรพรรดิลึกลับ

ในการทำสงครามกับพวกลอมบาร์ดรวมทั้งกับกองทัพสันตะปาปาเพื่อขยายอำนาจเข้าครอบครองคาบสมุทรอิตาลีทั้งหมดนั้น จักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ ทรงประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ทุกฝ่ายผนึกกำลังกันต่อต้านพระองค์ในการประชุมสภา (ศาสนา) ที่เมืองเลอง (Council of Leon ค.ศ. ๑๒๔๘) สันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๔ (ค.ศ. ๑๒๔๓-๑๒๕๓) ทรงประกาศบัพพาศนียกรรมจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ ซึ่งก่อให้เกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ โดยพวกขุนนางต่างเห็นเป็นโอกาสก่อการจลาจลเพื่อแย่งความเป็นใหญ่ในจักรวรรดิ ส่วนซิซิลีที่เป็นดินแดนบ้านเกิดของพระองค์ก็ประสบเหตุการณ์ทำนองเดียวกัน

จักรพรรดิองค์ต่อมาได้แก่จักรพรรดิคอนราดที่ ๔ (ค.ศ. ๑๒๕๐-๑๒๕๔) แต่ทรงครองราชย์ได้เพียง ๔ ปี ก็สวรรคตท่ามกลางความสับสนวุ่นวายทางการเมือง หลังจากนั้น ระหว่าง ค.ศ. ๑๒๕๔-๑๒๕๗ ได้เกิดภาวะการขาดผู้นำขึ้นอีกครั้งในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความรุนแรงมากกว่าครั้งก่อน ๆ

เรียกว่า “ภาวะการขาดผู้นำครั้งใหญ่” (Great Interregnum) บ้านเมืองไร้ความสงบสุขและเกิดกลียุคไปทั่ว ในที่สุดก็นำความเสื่อมมาสู่จักรวรรดิและทำให้จักรวรรดิหมดอำนาจและบทบาทลงโดยสิ้นเชิงก่อนที่สมัยกลางจะสิ้นสุดลงใน ค.ศ. ๑๒๗๓ เมื่อรูดอล์ฟ เคานต์แห่งฮับส์บูร์ก (Count of Habsburg) ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ แต่จักรพรรดิก็กไม่สามารที่จะเข้าควบคุมจักรวรรดิให้อยู่ใต้อำนาจได้อีกต่อไป ดินแดนในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้แตกแยกเป็นราชรัฐต่าง ๆ มากมายและมีการรวมตัวกันหลวม ๆ เป็นสมาพันธ์รัฐ (confederation) อิสระเท่า่นั้น โดยมีจักรพรรดิเป็นประมุขแต่ไม่สามารถใช้พระราชอำนาจสิทธิ์ขาดได้อีกต่อไป จักรพรรดิต้องปกครองตามรัฐธรรมนูญ ผลจากภาวะการขาดผู้นำครั้งใหญ่ในครั้งนี้ยังมีผลในระยะยาวที่ทำให้รัฐเยอรมันไม่สามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นหรือเป็นประเทศเดียวกันได้ต่อไปอีกถึง ๖๐๐ ปี จนกระทั่งเจ้าชายอ็อทโท ฟอน บิสมาร์ค อัครเสนาบดีแห่งปรัสเซียสามารถจัดการรวมชาติเยอรมัน (Unification of Germany) ได้ใน ค.ศ. ๑๘๗๑

ในขณะที่เกิดภาวะการขาดผู้นำครั้งใหญ่ในดินแดนเยอรมันนั้น อิตาลีก็เกิดความแตกแยกออกเป็นรัฐเล็กกรัฐน้อยเช่นเดียวกัน สันตะปาปาทรงกีดกันไม่ให้แมนเฟรด (Manfred) พระราชโอรสนอกสมรสของจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๒ ครอบครองราชอาณาจักรซิซิลี และทรงเสนอแยกซิซิลีให้แก่ชาร์ลแห่งองชูแห่งฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาชาร์ลแห่งองชูก็สังหารแมนเฟรดได้ในการรบใน ค.ศ. ๑๒๖๖ และสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นพระเจ้าชาร์ลที่ ๑ (ค.ศ. ๑๒๖๖-๑๒๘๕) แห่งราชอาณาจักรเนเป็ลส์และซิซิลี (Kingdom of Naples and Sicily) มีผลให้จักรพรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ต้องสูญเสียสิทธิในการครอบครองดินแดนตอนกลางและตอนใต้ของคาบสมุทรอิตาลีไปโดยถาวร

การเข้ามามีบทบาทผู้นำของเจ้าราชรัฐและขุนนาง

อย่างไรก็ดี พระประมุขของทั้งฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรต่างก็อ้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในระดับหนึ่งจนสิ้นสมัยกลาง สันตะปาปา(หรือผู้

แทนพระองค์) ยังคงเป็นที่ยอมรับให้ทำหน้าที่ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และสวมพระมหามงกุฎให้แก่จักรพรรดิ แต่ความสำคัญของพระราชพิธีก็ลดความศักดิ์สิทธิ์ลงทั้งในด้านการเมืองและศาสนา ส่วนหนึ่งมาจากการที่สันตะปาปาทรงเสียดพระเกียรติยศถูกกษัตริย์ฝรั่งเศสบีบบังคับให้ย้ายราชสำนักจากกรุงโรมไปตั้งที่เมืองอเวร็องในเขตการปกครองของฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ. ๑๓๐๕-๑๓๗๘ ซึ่งเรียกว่า “การคุมขังแห่งบาบิโลเนีย” (The Babylonian Captivity) จักรพรรดิจำนวนหลายพระองค์จึงมิได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นอกจากนี้ ขณะที่เกิดเหตุการณ์การคุมขังแห่งบาบิโลเนียที่มีผลต่อการสูญเสียอำนาจของสันตะปาปาดังกล่าวแล้ว จักรพรรดิชาร์ลที่ ๔ (ค.ศ. ๑๓๔๖-๑๓๗๘) ยังทรงดำเนินนโยบายที่จะให้จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เป็นสถาบันการปกครองของชนชาติเยอรมันอย่างแท้จริง และยังเป็นกรหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับฝรั่งเศสด้วย ใน ค.ศ. ๑๓๕๖ พระองค์ทรงออกประกาศตราสารทอง (Golden Bull) และทำความเข้าใจเป็นนัยกับสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ ๖ (ค.ศ. ๑๓๕๒-๑๓๖๒) ว่าจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับดินแดนอิตาลีอีกต่อไป จักรพรรดิจะเสด็จมายังกรุงโรมเพียงวันเดียวตามหมายกำหนดการเพื่อประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเท่านั้น ส่วนสันตะปาปาก็ต้องยุติบทบาทและการแทรกแซงการสืบทอดพระอิสริยยศจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ตราสารทองยังได้กำหนดให้พระชั้นผู้ใหญ่ที่มีฐานะเป็นเจ้าราชรัฐและปกครองสังฆมณฑลและประมุขของดินแดนต่าง ๆ จำนวนรวมกัน ๗ องค์เป็น “อิเล็กเตอร์” (elector) หรือผู้มีสิทธิเลือกผู้ดำรงพระอิสริยยศจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์สืบต่อไป ได้แก่อาร์ชบิชอปแห่งไมนซ์ (Mainz) เทรียร์ (Trier) และโคโลญ (Cologne) และกษัตริย์แห่งโบฮีเมีย (King of Bohemia) เคานต์แห่งพาลาทิเนต (Count of Palatinate) ดยุกแห่งแซกโซนี (Duke of Saxony) และมาร์เกรฟแห่งบรันเดินบูร์ก (Margrave of Brandenburg)^๓ ทั้งนี้โดยกำหนดให้การเลือกตั้งต้องเป็นเอกฉันท์และเสร็จสิ้น

๓. ใน ค.ศ. ๑๖๒๓ เคานต์แห่งพาลาทิเนตได้สูญเสียตำแหน่งอิเล็กเตอร์ให้แก่ดยุกแห่งบาวาเรีย (Duke of Bavaria) ต่อมาในค.ศ. ๑๖๔๘ ก็ได้รับสิทธิคืนมาอีกครั้ง ทำให้คณะผู้เลือกตั้งมีจำนวน ๘ คน ในค.ศ. ๑๖๘๒ ได้เพิ่มเป็น ๙ คน โดยรวมประมุขของราชรัฐอันโนเวอร์หรือ

ภายใน ๓๐ วันหลังจากการสวรรคตของจักรพรรดิพระองค์ก่อน หากไม่สามารถดำเนินการได้ อิเล็กเตอร์ทั้งหมดจะต้องถูกจำกัดอาหารให้เหลือเพียงแค่นมปังและน้ำเปล่าเท่านั้น แม้การเลือกตั้งจะมีข้อบังคับที่เข้มงวดดังกล่าว แต่ก็นับเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าราชรัฐทั้งฝ่ายฉวราสและฝ่ายบรพซิด ขณะเดียวกันก็เป็นการตัดบทบาทของสันตะปาปาในการเลือกตั้งจักรพรรดิออกไปโดยสิ้นเชิง ในค.ศ. ๑๔๓๘ จักรพรรดิอัลเบิร์ตที่ ๒ (ค.ศ. ๑๔๓๘-๑๔๓๙) แห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์กได้รับเลือกให้ดำรงพระอิสริยยศจักรพรรดิ นับแต่นั้นเป็นต้นมาสมาชิกของราชวงศ์ฮับส์บูร์กที่เป็นพระราชโอรสหรือพระญาติโดยตรงกับจักรพรรดิพระองค์ก่อนก็จะใช้อิทธิพลและการติดสินบนแก่คณะอิเล็กเตอร์เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งติดต่อกันโดยตลอดเป็นเวลาเกือบ ๔ ศตวรรษ (ยกเว้นระหว่าง ค.ศ. ๑๗๔๒-๑๗๔๕) จนจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์สลายตัวลงใน ค.ศ. ๑๘๐๖

ในรัชสมัยจักรพรรดิเฟรเดอริกที่ ๓ (ค.ศ. ๑๔๔๐-๑๔๕๓) จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการใหม่ว่า “จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติเยอรมัน” (Holy Roman Empire of the German Nation/*Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicae*) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระราชอำนาจของจักรพรรดิถูกจำกัดแต่เฉพาะในดินแดนเยอรมันเท่านั้น ส่วนพระอิสริยยศนั้น สันตะปาปาก็ทรงอนุโลมเรียกจักรพรรดิที่มีได้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกว่า “จักรพรรดิที่มาจากการเลือกตั้ง” (*elected emperor/imperator electus*) จักรพรรดิองค์สุดท้ายที่สันตะปาปาทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้ได้แก่จักรพรรดิชาร์ลที่ ๕ (ค.ศ. ๑๕๑๙-๑๕๕๖) ณ เมืองโบโลญญา ใน ค.ศ. ๑๕๓๐ หลังจากนั้น ก็ไม่ปรากฏว่ามีจักรพรรดิพระองค์ใดที่ได้รับการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอีกเลย

ในด้านปกครอง จักรพรรดิก็ทรงสูญเสียบทบาทและพระราชอำนาจใน

แฮโนเวอร์ (Hanover) ไว้ด้วย ในค.ศ. ๑๗๗๗ จำนวนอิเล็กเตอร์ได้ลดลงเหลือ ๘ คน เนื่องจากราชวงศ์แห่งบาวาเรียได้สิ้นสายลง จากมติของที่ประชุมรัฐสภาแห่งจักรวรรดิใน ค.ศ. ๑๘๐๓ ได้มีทั้งผู้สูญเสียตำแหน่งและผู้ได้รับตำแหน่งเพิ่มเติม รวมมีอิเล็กเตอร์ทั้งสิ้น ๘ คน ระบบการเลือกตั้งจักรพรรดิได้สิ้นสุดลงในค.ศ. ๑๘๐๖ พร้อมกับการสลายตัวของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

ฐานะพระประมุขสูงสุดของจักรวรรดิไปพร้อม ๆ กับการสิ้นสุดของสมัยกลาง ด้วย การออกประกาศตราสารทอง ค.ศ. ๑๓๕๖ นอกจากจะให้สิทธิพิเศษแก่ อิเล็กเตอร์ในการเลือกตั้งจักรพรรดิแล้ว ยังทำให้เจ้าราชรัฐและขุนนางอื่น ๆ พยายามเรียกร้องอำนาจปกครองด้วย ใน ค.ศ. ๑๕๐๐ จักรพรรดิแมกซิมิเลียนที่ ๑ (ค.ศ. ๑๔๙๓-๑๕๕๑) จึงจำต้องยินยอมจัดตั้งรัฐสภาแห่งจักรวรรดิขึ้นเพื่อ เปิดโอกาสให้เจ้าราชรัฐและขุนนางต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการ ปกครองจักรวรรดิ ขณะเดียวกัน พระราชอำนาจของจักรพรรดิก็ถูกลดทอนลง ไปอีกในช่วงการปฏิรูปศาสนา (Reformation) ที่เกิดขึ้นในดินแดนเยอรมันนับ แต่ ค.ศ. ๑๕๑๗ เป็นต้นไป การลุกฮือของพวกอัครวิญญูและการก่อกบฏชาวนาใน ดันเคอวอร์ช ๑๕๒๐ ก่อให้เกิดการจลาจลวุ่นวายและสงครามกลางเมืองในจักร- วรรดิ ซึ่งต่อมายุติลงด้วยสัญญาสันติภาพเอากส์บูร์ก (Peace of Augsburg) ใน ค.ศ. ๑๕๕๖ ที่ให้สิทธิแก่ประมุขของรัฐต่าง ๆ ในการเลือกนิกายโปรเตส- แตนต์ (นิกายลูเทอแรน) หรือนิกายโรมันคาทอลิกเป็นนิกายของพลเมืองในรัฐ ของตนได้ ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางศาสนาในดินแดนเยอรมัน ทั้งยังเป็นการ ลดความเคียดแค้นในจักรวรรดิซึ่งนับถือนิกายโรมันคาทอลิกในดินแดนของ พวกโปรเตสแตนต์ไปโดยปริยายด้วย สงครามการณดังกล่าวเลวร้ายลงอีกในช่วง สงครามสามสิบปี (Thirty Years' War ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๔๘) ที่รัฐเยอรมันที่ นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ต่าง ๆ และที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกก่อสงครามกัน และตั้งอาณานาประเทศ เช่น สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส และสวีเดนเข้าร่วมใน สงครามด้วย ก่อให้เกิดความแตกแยกทางศาสนาและการเมืองอย่างรุนแรง

บทบาทของจักรพรรดิในราชวงศ์ฮับส์บูร์กและการเสื่อม สถานภาพของจักรวรรดิ

เมื่อสงครามสามสิบปีสิ้นสุดลงด้วยสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย (Peace of Westphalia ค.ศ. ๑๖๔๘) สายใยเส้นสุดท้ายที่ร้อยรัดดินแดน ต่าง ๆ ในเยอรมันภายใต้การปกครองของระบบจักรวรรดิต้องขาดลง ประมุข ของรัฐเยอรมันต่างมีอำนาจอธิปไตยอย่างเด็ดขาดในการดำเนินนโยบายทางด้าน

การเมือง ศาสนา และการต่างประเทศ จักรพรรดิทรงมีฐานะเป็นเพียงประมุข แต่ในนาม ที่ไม่มีพระราชอำนาจใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนจักรวรรดิไม่มีทั้งรัฐบาลกลาง ระบบการเก็บภาษีอากรร่วมกัน กองทัพประจำการ การใช้กฎหมายร่วมกัน หรือ แม้กระทั่งปฏิทินในระบบเดียวกัน เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น สนธิสัญญาสันติภาพ เวสต์ฟาเลียไม่เพียงจะให้ฝรั่งเศสและสวิตเซอร์แลนด์ดินแดนเพิ่มเติม แต่ยังให้อำนาจ แก่ทั้งสองประเทศในการแทรกแซงการเมืองภายในจักรวรรดิได้ โดยสามารถให้ คำปรึกษาแก่รัฐสภาแห่งจักรวรรดิหรือสภาไดเอต (Diet) ขณะเดียวกัน ก็เป็น การเปิดโอกาสให้รัฐเยอรมันขนาดใหญ่ เช่น แซกโซนี บาวเรีย แฮโนเวอร์ และ อื่น ๆ โดยเฉพาะบรันเดินบวร์ก-ปรัสเซีย ซึ่งมีราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิร์นปกครอง ก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่งชั้นที่สำคัญของอาร์ชดัชชีออสเตรียในการเป็นผู้นำในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ด้วย ส่วนประมุขของรัฐเยอรมันขนาดเล็กที่ไม่มีอำนาจก็ มักเลียนแบบพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (ค.ศ. ๑๖๔๓-๑๗๑๕) แห่งฝรั่งเศสทั้งในแง่ ของการบริหารและพระจริยวัตร ตลอดจนแบบแผนของราชสำนักแวร์ซาย

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวก็มิได้มีผลกระทบ ให้การดำรงอยู่ของจักรวรรดิต้องสิ้นสุดลงในขณะนั้น ทั้งนี้เพราะชนชั้นอัศวิน และขุนนาง รวมทั้งนครอิสระที่ทำการค้าในดินแดนเยอรมันยังคงต้องการการ ค้ำครองจากจักรพรรดิ ซึ่งได้รับการค้ำประกันในฐานะองค์พระประมุขสูงสุด ตามตราสารทอง ค.ศ. ๑๓๕๖ ที่รัฐเยอรมันอื่น ๆ จะร่วมกันโจมตีหรือถอดถอน ไม่ได้ เพื่อถ่วงดุลกับการใช้อำนาจเผด็จการของเจ้าราชรัฐหรือประมุขของดินแดนต่าง ๆ แต่จักรพรรดิแห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์กเองก็ทรงละทิ้งนโยบายการสร้าง ดินแดนเยอรมันให้แข็งแกร่ง โดยหันไปสนพระทัยที่จะดำรงรักษาเกียรติยศของ ราชวงศ์และผลประโยชน์ของแกรนด์ดัชชีออสเตรียในแคว้นแคว้นต่าง ๆ มากกว่า อาทิเช่น ในโบฮีเมียและฮังการีที่ราชวงศ์ฮับส์บูร์กได้รับสิทธิในการสืบสันตติวงศ์ ใน ค.ศ. ๑๖๒๗ และ ๑๖๘๗ ตามลำดับ พระราชอำนาจของจักรพรรดิแห่ง จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์จึงอ่อนแอ และประวัติศาสตร์จักรวรรดิโรมันอัน ศักดิ์สิทธิ์ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฮับส์บูร์กที่มีความ สำคัญมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ราชวงศ์ฮับส์บูร์กยัง

ประสบกับมรสุมในการขาดรัชทายาทชายและการทำสงคราม โดยจักรพรรดิ-เลโอโพลด์ในฐานะประมุขของราชวงศ์ฮับส์บูร์กได้ก่อสงครามการสืบราชบัลลังก์สเปน (The War of Spanish Succession ค.ศ. ๑๗๐๑-๑๗๑๔) กับฝรั่งเศสเมื่อราชวงศ์ฮับส์บูร์กสายสเปนซึ่งประดิษฐานขึ้นใน ค.ศ. ๑๕๑๖ ได้สิ้นสายลง และฟิลิป เคนต์แห่งอองชู พระราชนัดดาในพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงได้รับสถาปนาเป็นพระเจ้าฟิลิปที่ ๕ (ค.ศ. ๑๗๐๐-๑๗๕๖) แห่งสเปน ต่อมา จักรพรรดิชาลส์ที่ ๖ (ค.ศ. ๑๗๑๑-๑๗๔๐) ซึ่งพระราชโอรสสิ้นพระชนม์ลงก็ทรงใช้เวลานานนับปี ๆ ในการเสด็จยังดินแดนต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวให้พสกนิกรและคณะรัฐบาลต่าง ๆ ยอมรับรองพระราชกฤษฎีกา ค.ศ. ๑๗๑๓ (Pragmatic Sanction 1713) ในการค้ำประกันสิทธิของอาร์ชดัชเชสมาเรีย เทเรซา พระราชธิดาในการสืบทอดราชสมบัติทั้งหมดของราชวงศ์ฮับส์บูร์ก อย่างไรก็ดี เมื่อจักรพรรดิชาลส์ที่ ๖ เสด็จสวรรคต พระเจ้าเฟรเดอริก วิลเลียมที่ ๒ มหาราช (ค.ศ. ๑๗๔๐-๑๗๘๖) แห่งปรัสเซียก็ทรงก่อสงครามการสืบราชบัลลังก์ออสเตรีย (War of the Austrian Succession ค.ศ. ๑๗๔๐-๑๗๔๘)^๔ โดยกองทัพปรัสเซียเข้ายึดแคว้นไซลีเซียที่อุดมสมบูรณ์ของออสเตรีย สงครามครั้งนี้ได้ทำให้เกิดภาวะการขาดผู้นำอีกครั้ง และดึงเอานานาประเทศที่ต่างมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจขัดกันเข้าร่วมสงครามด้วย ได้แก่ ฝรั่งเศส สเปน แซกโซนี บาวเวเรีย และอังกฤษ ดังนั้นจากสภาวะการณ์ดังกล่าว ที่พระประมุขของจักรวรรดิทรงมีข้อขัดแย้งและต้องเข้าสู่สงครามกับนานาประเทศที่จักรวรรดิ

๔. เมื่อเกิดสงครามการสืบราชบัลลังก์ออสเตรียในค.ศ. ๑๗๔๐ ไม่มีผู้ใดได้รับเลือกตั้งเป็นจักรพรรดิ อีก ๒ ปีต่อมา ชาร์ล ดยุกแห่งบาวเวเรียในราชวงศ์วิทเทิลส์บัค (Wittelsbach) ได้สืบทอดพระอิสริยยศจักรพรรดิ เอลิมพระนามจักรพรรดิชาลส์ที่ ๗ (ค.ศ. ๑๗๔๒-๑๗๔๕) ในช่วงแรกของสงคราม ออสเตรียเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และต้องทำสนธิสัญญาเดรสเดิน (Treaty of Dresden) ในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๗๔๕ โดยยินยอมให้ปรัสเซียมีอำนาจในแคว้นไซลีเซียขณะเดียวกันพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๒ มหาราชในฐานะอเล็กเตอร์ก็ทรงยอมรับให้ดุกฟรานซิส สตีเวน แห่งลอเรน พระสวามีในอาร์ชดัชเชสมาเรีย เทเรซา เป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งต่อมาก่อให้เกิดราชวงศ์ฮับส์บูร์กสายฮับส์บูร์ก-ลอเรน (Habsburg-Lorraine) แต่คนทั่วไปยังคงนิยมเรียกว่าราชวงศ์ฮับส์บูร์กตามเดิม ส่วนอาร์ชดัชเชสมาเรีย เทเรซาก็ได้รับการเฉลิมพระอิสริยยศ “จักรพรรดินีมาเรีย เทเรซา” เท่ากับราชวงศ์ฮับส์บูร์กสายตรงยังคงได้รับพระเกียรติยศให้สืบทอดต่อไปในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

มิได้มีผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจด้วย จึงทำให้การดำรงอยู่ของจักรวรรดิเริ่มสั่นคลอน ซึ่งวอลแตร์ (Voltaire) นักปรัชญาเมธีและนักวิจารณ์ชาวฝรั่งเศสแห่งยุคภูมิธรรม (The Age of Enlightenment) ก็ได้สรุปถึงสถานะภาพของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ไว้อย่างตรงไปตรงมาว่า “ไม่เป็นทั้งจักรวรรดิ หรือโรมัน หรือ(อัน)ศักดิ์สิทธิ์” (neither Holy, nor Roman, nor an Empire)

หลังการปราชัยในสงครามการสืบราชบัลลังก์ออสเตรียแก่รัสเซีย ซึ่งทำให้รัสเซียก้าวขึ้นมาแข่งขันเป็นรัฐผู้นำในจักรวรรดิแล้ว พระเกียรติยศของจักรพรรดิยังถูกลบหลู่อีกเมื่อออสเตรียพ่ายแพ้แก่รัสเซียอีกครั้งในสงครามเจ็ดปี (Seven Year's War ค.ศ. ๑๗๕๖-๑๗๖๓) สนธิสัญญาสันติภาพฮูเบอร์ทส์บูร์ก (Peace of Hubertusburg) ได้ตอกย้ำให้ออสเตรียต้องยอมรับการสูญเสียแคว้นไซลีเซียอย่างถาวรเพื่อแลกกับการค้าประกันของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๒ มหาราช (ในฐานะอิเล็กเตอร์) ที่จะเลือกอาร์ชดั๊กโจเซฟ [ต่อมาเฉลิมพระนามจักรพรรดิโจเซฟที่ ๒ (ค.ศ. ๑๗๖๕-๑๗๙๐)] พระราชโอรสในจักรพรรดินีมาเรียเทเรซาให้สืบทอดตำแหน่งจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ต่อจากพระราชบิดา การก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญและอำนาจของรัสเซียในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจึงทำให้การดำรงอยู่ของจักรวรรดิคลอนแคลนมากยิ่งขึ้น บรรดาประมุขของรัฐเยอรมันขนาดเล็กละเลิงต่างหันไปภักดีต่อรัสเซียเพื่อความมั่นคงของรัฐตน และเริ่มมีแผนต่อพระอิสริยยศจักรพรรดิของราชวงศ์ฮับส์บูร์ก

เมื่อได้สืบทอดตำแหน่งจักรพรรดิแล้ว จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ซึ่งได้รับยกย่องเป็น “กษัตริย์ภูมิธรรม” (enlightened despot) องค์สำคัญของคหนึ่งของยุโรปในยุคนั้น ก็ทรงพยายามจะปฏิรูประบบการบริหารของจักรวรรดิให้มีประสิทธิภาพขึ้น แต่ต้องประสบกับความล้มเหลวเนื่องจากประมุขของรัฐเยอรมันต่าง ๆ ยังคงยึดถือ “คติถือประโยชน์เฉพาะถิ่น” (particularism) ในการบริหารดินแดนของตน โดยเฉพาะพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๒ มหาราชแห่งปรัสเซียที่ดำเนินนโยบายสร้างความแข็งแกร่งแก่กองทัพเพื่อให้ปรัสเซียก้าวเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งของยุโรป

การสลายตัวของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์

เมื่อเกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution ค.ศ. ๑๗๘๙) จักรพรรดิเลโอโพลด์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๗๕๐-๑๗๙๒) ซึ่งสืบราชสมบัติต่อจากจักรพรรดิโจเซฟที่ ๒ ทรงพยายามดำเนินนโยบายไฝ่สันติกับฝรั่งเศส แต่ในรัชสมัยจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ (ค.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๐๖) ออสเตรียกลับดำเนินนโยบายก้าวร้าวกับฝรั่งเศสและคิดให้ความช่วยเหลือแก่สมเด็จพระราชินีมาเรียอองตัวเนตซึ่งทรงเป็นสมาชิกของราชวงศ์ฮับส์บูร์กและเป็นพระปิตุจฉา (อา) ของจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ฝรั่งเศสจึงประกาศสงครามกับออสเตรียในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๗๙๒ หลังจากจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติได้เพียง ๒ เดือน การประกาศสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับออสเตรียดังกล่าวนับเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolutionary War ค.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๐๑) ที่สิ้นสะเทือนความมั่นคงของออสเตรียและจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เป็นอันมาก จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ทรงใช้พระราชทรัพย์จำนวนมากเพื่อร่วมมือกับมหาอำนาจยุโรปอื่น ๆ ทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส ซึ่งเรียกว่า “สงครามสหพันธมิตร” (Coalition Wars) จนก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วในดินแดนในปกครองของพระองค์เกือบตลอดช่วงต้นของรัชกาล

ระหว่างที่ฝรั่งเศสปกครองในระบบกงสุล (Consulate System ค.ศ. ๑๗๙๙-๑๘๐๔) จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ทรงพ่ายแพ้แก่กองทัพฝรั่งเศสและต้องทำสนธิสัญญาลูเนวิลล์ (Treaty of Luneville ค.ศ. ๑๘๐๑) ที่มีผลกระทบต่อจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เป็นอันมาก โดยฝรั่งเศสได้ครอบครองดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำไรน์ ซึ่งมีอาณาเขตตั้งแต่สวิตเซอร์แลนด์ถึงเนเธอร์แลนด์ ส่วนออสเตรียก็ต้องสูญเสียดินแดนอีกหลายแห่งในคาบสมุทรอิตาลีเพื่อให้ดินแดนเหล่านั้นสามารถจัดตั้งรัฐบาลที่เป็นอิสระของตนเองได้ การสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำไรน์แก่ฝรั่งเศสดังกล่าวทำให้รัฐสภาแห่งจักรวรรดิหรือสภาไดเอตต้องจัดการประชุมเพื่อหาทางทดแทนดินแดนแก่ผู้สูญเสียเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๐๓ ณ เมืองรีเกนส์บูร์ก คณะกรรมาธิ-

การจัดสรรดินแดนแห่งจักรวรรดิได้เสนอมติของคณะกรรมาธิการในเอกสารชื่อ "Reichsdeputationshauptschluss" แก่รัฐสภา โดยให้มีการจัดสรรและปรับปรุงเขตแดนของรัฐเยอรมันในดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำไรน์ ทั้งนี้โดยมีนายพลนโปเลียน โบนาปาร์ต และชาร์ลอะเล็กซานเดอร์ที่ ๑ (ค.ศ. ๑๘๐๑-๑๘๒๕) แห่งจักรวรรดิรัสเซียลงนามและพระนามให้ความเห็นชอบกับเอกสาร

การเข้าแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝรั่งเศสได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและอำนาจทางการเมืองภายในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ที่ดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เขตสังฆมณฑลและนครอิสระต่าง ๆ จำนวนมากที่เคยเป็นตุลฉว่งอำนาจกับรัฐเยอรมันฝ่ายฆราวาสถูกยุบ อาร์ชบิชอปแห่งเทรียร์และอาร์ชบิชอปแห่งโคโลญต่างสูญเสียทั้งดินแดนในปกครองและตำแหน่งอิเล็กเตอร์ ธรณีสงฆ์ขนาดเล็กจำนวนมากถูกยกให้รัฐฆราวาสเพื่อนบ้าน ทั้งนี้โดยมีบาวาเรียรวมทั้งรัฐใหม่ที่ประมุขได้รับครองตำแหน่งอิเล็กเตอร์อีก ๓ รัฐ คือ บาเดิน (Baden) เวือร์ทเทมแบร์ก (Wurttemberg) และ เฮสส์คัสเซิล (Hesse Cassel) ได้รับประโยชน์มากที่สุด นครอิสระ (free city) จำนวน ๔๒ นครจากจำนวนทั้งหมด ๔๘ แห่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของนครรัฐหรือราชรัฐที่ใหญ่กว่า

การคุกคามการดำรงอยู่ของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ทวีมากขึ้นเมื่อนโปเลียนได้รับสถาปนาเป็นจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ (ค.ศ. ๑๘๐๔-๑๘๑๕) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๐๔ จักรวรรดิฝรั่งเศสที่ ๑ (First Empire of France) ที่เกิดขึ้นนั้นจึงนับเป็นภัยอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะฝรั่งเศสอาจขยายพรมแดนไปยังด้านตะวันออกจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ทรงหวังเกรงว่าจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ จะทรงประกาศยุบและเข้าครอบครองจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ จึงรีบประกาศแยกออสเตรียออกจากจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และยกสถานะภาพของอาร์ชดัชชีออสเตรียและดินแดนในปกครองของราชวงศ์ฮับส์บูร์กขึ้นเป็นจักรวรรดิ อีกทั้งยังทรงออกพระราชโองการประกาศพระองค์เป็นจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๑ แห่งจักรวรรดิออสเตรียเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๐๔ ก่อนที่จะเริ่มพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของจักรพรรดินโปเลียนในเดือนธันวาคม

ภัยของฝรั่งเศสต่อความมั่นคงจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ได้ก่อรูปมากยิ่งขึ้นเมื่อจักรวรรดิโนเบิลเนียนที่ ๑ ได้ทรงแสดงเจตนาอย่างชัดเจนที่จะสร้างจักรวรรดิฝรั่งเศสให้ยิ่งใหญ่เท่ากับจักรวรรดิคาโรลินเจียน (Carolingian Empire) ของจักรพรรดิชาร์เลอมาญ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๐๖ หลังจากฝรั่งเศสประสบชัยชนะอย่างงดงามในสงครามพันธมิตรครั้งที่ ๓ (The Third Coalition) ที่เอาส์เทอร์ลิทซ์ ซึ่งกองทัพออสเตรียพ่ายแพ้อย่างยับเยิน จักรวรรดิโนเบิลเนียนที่ ๑ ซึ่งทรงแนพระทัยว่าออสเตรียไม่ใช้คู่สงครามที่น่าเกรงขามอีกต่อไป จึงประกาศรวมรัฐทางตอนใต้และตะวันตกเข้าด้วยกันและสถาปนาเป็นสหภาพรัฐแห่งแม่น้ำไรน์โดยขึ้นตรงต่อจักรวรรดิฝรั่งเศส จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ จึงจำเป็นต้องประกาศสละมงกุฎของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๐๖ และทำให้จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีอายุ ๑,๐๐๐ ปีต้องสิ้นสุดลงด้วย และจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ก็ทรงดำรงพระอิสริยยศจักรพรรดิฟรานซิสที่ ๑ แห่งจักรวรรดิออสเตรียแต่เพียงพระนามเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้จะสูญเสียพระอิสริยยศจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ที่บรรพบุรุษของราชวงศ์ฮับส์บูร์กดำรงติดต่อกันมาเกือบ ๔ ศตวรรษ แต่จักรพรรดิฟรานซิสที่ ๒ ก็ทรงปกป้องออสเตรียและดินแดนต่าง ๆ ของราชวงศ์ฮับส์บูร์กให้รอดพ้นจากการยึดครองของจักรวรรดิโนเบิลเนียนที่ ๑ ได้ และยังทำให้พระองค์สามารถรักษาพระเกียรติยศขององค์ประมุขสูงสุดของราชวงศ์ฮับส์บูร์กที่เก่าแก่ของยุโรปและพระราชฐานะ "จักรพรรดิ" ให้สืบทอดต่อไปในราชวงศ์นี้ได้

อย่างไรก็ดี ความสำคัญของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ก็ได้สูญหายไปกับกาลเวลา ใน ค.ศ. ๑๘๓๓ เมื่ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ก้าวสู่อำนาจการเมืองในเยอรมนี เขาได้ประกาศว่าจะสร้างความยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้นแดนเยอรมันอีกครั้ง หลังจากที่พ่ายแพ้อย่างยับเยินในสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยการยุบสาธารณรัฐไวมาร์ (Weimar Republic ค.ศ. ๑๙๑๘-๑๙๓๓) และสถาปนาเยอรมนีขึ้นเป็น "จักรวรรดิไรค์ที่ ๓" (The Third Reich ค.ศ. ๑๙๓๓-๑๙๔๕) นับเป็นการสืบทอดแนวคิดในการจัดตั้งดินแดนเยอรมันขึ้นเป็นจักรวรรดิต่อจากจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (ค.ศ. ๘๐๐/๗๖๒-๑๘๐๖) และจักรวรรดิเยอรมัน (ค.ศ.

๑๘๗๑-๑๙๑๘) ที่ล่มสลายไป ฮิตเลอร์ได้ตั้งความฝันไว้ว่าจักรวรรดิไรค์ที่ ๓ นี้จะมีอายุยืนยาวกว่า ๑,๐๐๐ ปี หรือยาวนานกว่าจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ อดีตจึงกลายเป็นพลังขับเคลื่อนกระแสนาซีนิยมในเยอรมนีในการรณรงค์เพื่อสร้าง “ความยิ่งใหญ่” ให้แก่ชาติอีกครั้ง.

บรรณานุกรม

- Berenger, Jean. 1994. *A history of the Habsburg empire 1273-1700*. trans. by C.A. Simpson. New York: Longman.
- Crankshaw, Edward. 1971. *The Habsburgs*. United Kingdom: Gorgi Book.
- Ford, Franklin L. 1989. *Europe 1780-1830*. 2nd ed. United Kingdom: Longman.
- Gagliardo, John G. 1991. *Germany under the old regime 1600-1790*. United Kingdom: Longman.
- Hollister, C. Warren. 1990. *Medieval Europe: A short history*. 6th ed. New York: McCraw-Hill Publishing Company.
- Koch, H.W. 1978. *A history of Prussia*. New York: Longman.
- Velde, Francois. 2002. *The Holy Roman Empire*. <<http://www.heraldica.org/topics/national/hu.htm>>.